

Zástoj žien v dejinách, vo veľkých, svetových či národných alebo v tých malých, čiže regionálnych či miestnych, je malý. No je tomu naozaj tak? Nie je to iba preto, že o ženách v našich dejinách nevieme vôbec nič?

Ženy na hornej Nitre – v spolkoch

Región hornej Nitry bol vždy charakteristický poľnohospodárskymi povolaniami. Najviac bolo roľníkov pracujúcich na vlastnej pôde alebo odchádzajúcich na sezónne poľnohospodárske práce do južných oblastí Uhorska, Čiech alebo Rakúska. V mestečkách Prievidza, Bojnice, Nemecké Pravno, Handlová a Oslany mali popri poľnohospodárstve určitý podiel aj remeselná výroba a obchod, organizované v cechoch. Obyvatelia hornej Nitry boli silne nábožensky založení, a preto poľnohospodárstvo a náboženstvo boli oblasťami, na ktoré sa orientovali miestne politické strany a spolky. Ešte koncom 19. storočia vznikli Horský komposesorát v Prievidzi, urbárske spoločenstvá v ostatných obciach, Katolícky kruh a prievidzský Spolok katolíckej priemyselnej mládeže.

Spolkový a kultúrny život v celom regióne hornej Nitry sa výraznejšie rozvinul až po vzniku Československa. Veľký podiel na tomto rozmachu mali z českých krajín prichádzajúci úradníci a učitelia, menej sa na vzniku spolkového života v regióne podieľali domáci, slovenskí predstavitelia.

Aj ženy sa postupne začleňovali do spolkového života v regióne. Vyberali si organizácie blízke oblasti, ktorej sa venovali v zamestnaní. Prvými ženami, ktoré nachádzame medzi členkami spolkov, boli učiteľky a profesorky gymnázia. Väčšinou boli českej národnosti. Prvým spolkom v Prievidzi, v ktorom našli uplatnenie aj ženy, bola *Občianska beseda* (založená roku 1919). Vznikla pretvorením z bývalého maďarského spolku Kasíno. Po poslovenčení sa Beseda venovala národnej a osvetovej činnosti, organizovala prednášky, besedy, kultúrne podujatia, hudobné a divadelné predstavenia. Spolok si budoval aj vlastnú knižnicu. A na týchto podujatiach sa objavovali ženy nielen v úlohe divákov, ale aj účinkujúcich.

Ďalším veľkým spolkom s bohatou činnosťou bola Telocvičná jednota *Sokol* (1919). Jej členmi boli prevažne pokrokovito zmýšľajúci úradníci, železničiarci a učitelia prichádzajúci na hornú Nitru z Čiech, Moravy alebo

väčších slovenských miest. Sokol usporadúval divadelné predstavenia, prednášky, zábavy a telocvičné akadémie, mal tri samostatné odbory – mužský, ženský a dorast. Vo vedení spolku sa uplatnilo niekoľko žien. Manželka kominára Bargára bola členkou výboru a manželka četníckeho strážmajstra Folka členkou zábavného odboru Sokola (spomínajú sa v roku 1919).

Názorovou protiváhou Sokola bola Telocvičná jednota *Orol* (1921), ktorej členmi bolo domáce katolícke obyvateľstvo so silným národným cítením. Organizátormi Orla boli miestni kňazi. Činnosť bola porovnateľná so Sokolom. Divadelné predstavenia oboch spolkov mali vysokú úroveň, tešili sa záujmu verejnosti a vynikali v nich prevažne slobodné dievčatá. Vo vedení spolku v Prievidzi bolo niekoľko žien: Júlia Kmeťová bola jednou z náčelnícok (1922), Mária Oboňová a Eva Vážanová členkami výboru (1921), Jolana Vavrová členkou cvičiteľského odboru (1929) a A. Tvrdá a T. Melišková členkami výboru okresného okrsku (obe 1922).

Zo spolkov, v ktorých našli uplatnenie ženy, to boli predovšetkým:

– *Miestny odbor Matice slovenskej* (vznik 1920). Učiteľka Zlatica Bottková bola v roku 1937 vôbec prvou ženou zvolenou do výboru odboru, v roku 1941 k nej pribudla aj Aurélia Prídavková.

– *Československý Červený kríž* (1920).

Čisto ženskými spolkami boli:

– *Karita – Spolok katolíckych žien*, zameraný na charitatívnu činnosť. Roku 1928 bola Adela Žirková podpredsedníčkou a Irena Chovancová zapisovateľkou Karity.

– *Katolícka jednota žien*, orientujúca sa na podporu katolíckej tlače,

– *Židovský ženský spolok* s totožným zámerom a

– *Zväz židovských sionistických žien*, podporujúci nemocnice v Palestíne.

Ako posledná bola v Prievidzi v roku 1934 založená miestna pobočka najväčšieho ženského spolku *Živena*. Bola prvou národnou organizáciou združujúcou slovenské ženy. Jej hlavným zámerom bolo vzdelávanie slovenských žien a dievčat v národnom duchu. Predsedníčkou bola učiteľka Antónia Molnárová a tajomníčkou miestneho odboru manželka riaditeľ a banky Elena Pauliny-Tóthová (1934).

O pôsobení žien v spolkoch máme len kusé informácie, pretože údaje o nich sa väčšinou nezachovali. Veľa žien sa na verejnosti neprezentovalo. No aj to málo, čo sme zistili, nám dáva tušiť, že aj keď bola úloha žien pri rozvoji prievidzskej spoločnosti malá, určite bola nezastupiteľná.

Simona Kližanová (1977)